Fərqli dəst-xətt şairi

Əlizadə Nurinin "Su notu" kitabı ətrafında düşüncələr

Hələ ötən əsrin 80-ci illərin sonlarında Cəlilabadda iki şairin imzası diqqətimi cəlb etmişdi. Salam (onda Sarvan deyildi) və Əlizadə Nuri. İki orijinal imza, iki ənənəvi, lakin fərqli dəst-xətt, özlərindən əvvəl imzalarını tanıdım, sonra hər iki şairi tapıb görüşdüm, sevdim...

Əlizadə Nurinin isti-isti çıxmış "Su notu" kitabı (şeirlər və poema. Bakı, "Gənclik" nəşriyyatı. 176 səh) qarşımdadır. Toplunun adı sanki sirli-sehrli qapıdır, oxucunu hələm-hələm içəri buraxmır, gərək açmasına bələd olasan. Bu orijinallığa şair daha bir bənzərsizlik əlavə edib. Ön söz yerində hansısa görkəmli qələm adamının məqaləsindən vaz keçib, tanınmış imzaların rəylərindən parçalar verib. "Əlizadə Nuri çox yığcam danışır, böyük mətləbləri sıxıb şeir qəlibinə sığışdırmağı bacarır. Sənətdə bu, mühüm keyfiyyətdir".(Məmməd Araz). Və ya haçansa xalq yazıçısı Anarın yazmış olduğu səmimi sözlərinə diqqət yetirək. "Əlizadə Nuri özünün səmimi obrazlarla zəngin şeirləri ilə gənc şairlərin sırasında öz layiqli yerini tutur". Keçək, "Su notu"na. Musiqidə yeddi not, təbiətdə isə yeddi rəng mövcuddur. Amma istər musiqinin, istərsə də rənglərin onlarla çaları var. Su-təbiətin döyünən ürəyi, mövcudluğun təzahürüdür. Onun isə yüzlərlə notu var və Əlizadə Nuri mahir ifasıyla bu notların hər birinin fəlsəfəsinə varır, onlara qulaq asır, rayihələrini duyuruq. Sular not-not çevrilir sözlərə və ürəyimizə, ruhumuza, təfəkkürümüzə süzüldükcə, sirrini-sovunu, sehrini görür, qeyri-adi bir aləmdə özümüzü hiss eləməyə başlayırıq.

Onu da deyək ki, Əlizadənin şeirləri olduqca qısa, lakonik və konkretdir. Lap atalar sözləri kimi... Bu dəqiq, gözəl mətnlərin kökü xalq təfəkkürüdür və müəllifin isə ən böyük orijinallığı və kəşfi ondan ibarətdir ki, o, ulu mənbədən, əski qaynaqdan barlana bilib. Kitabdakı ilk şeirin son bəndinə diqqət edək:

Göz yaşlarım ləldi deyib,
Kədər də gözəldi, deyib,
Bu dünya düzəldi, deyib,
Səni aldatmağım gəlir...

"Səni aldatmağım gəlir" həqiqətən kimisə aldatmaq deyil, "Aldanma ki, şair sözü əlbəttə yalandır" - Füzuliyanə anlamıdır. Belə sehirli misralarla, bəndlərlə toplunun hər səhifəsində rastlaşırsan. "Ömür-yanmış zəmi kimi..." son dərəcə gözəl poetik qıfılbəndə malik şeirdə deyim tərzinin sərrastlığı, ustalığı dərhal nəzərə çarpır.

Bizi sevgi fəsli çəkir...
Bir ilahi səsmi çəkir?
O kimdi, eşq rəsmi çəkir,
Sinəmin kətan yerinə?!

İnandıra bilmək bacarığı... Məncə, Əlizadə nədən yapışırsa, hardan mövzu tapırsa, həmin mətni ürəyinin bütün nöqtələrindən keçirir. Onu xəmir

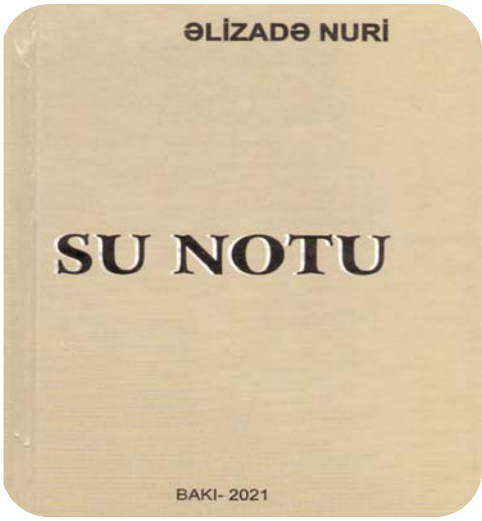

kimi yaxşıca yoğurur, acımağa qoymur, məqamında kündələyib təndirə yapır. Bu zaman çörəyin-məhsulun ətri dərhal hamını vurur, sehrinə salır. O zaman həssas oxucu şairin "bir kilsədə müsəlmanam" səmimiyyətinə də haqq qazandırır, "darıxmağın rəsmi"nə də inanır, "mənim pəncərəmdə ağlayan yağış"a da mərhəm-mərhəm tamaşa qılır.

Bir az sehirbazsan, bir az sehirsən,
Bəlkə bu dünyanı "unut" deyirsən?
Bəsdi ağladığın, - uşaq deyilsən,
Mənim pəncərəmdə ağlayan yağış.

Müəllifin "Dua", "Sevgi", "Sevinc axşam düşəcəkdi", "Tənha qadın", "Söz", "Günün də gününə gün ağlayırdım", "Bu yağışda yollar azar", "Bölə bilmədiyim tək hecayam mən", "Payız serenadası", "Yük", "Yollar -yerin üstündəki qırışdı", "Şəhər valisinə məktub", "Kül", "Dərdin dadı", "Sən evin neynirsən, evi yıxılmış", "Dünya boyda imarəti neynirəm", "Hər il bu ömürdən bir ağac sınır", "Mizrabı qırılan tara nə düşdü?", "Çaylaşrı çevirdim... qumu göründü", "Sənin adına şəhər", "Payız" şeirləri forma-məzmun etibarı ilə çox maraqlı detallarla, obraz və metaforalarla zəngindir. Əlizadənin şeirlərinin ən nəzərəçarpan, bariz xüsusiyyəti sözü necə deyərlər, "acı bağırsaq kimi uzatmamaqdır". O, uzunçuluq eləmir, harda nöqtə qoymaq lazımdır, dərhal qoyur. Bu zaman həm bədii mətn yığcam formaya düşür, həm də "gününə ağladığı oxucusu" nəfəs dərir.

Misalları isə kifayət qədər artırmaq olar:

Hər sözün canında bir dünya yatır,
Sözün uyuduğu balaca dam var.
Mən tək deyiləm ki, mənim içimdə
Özümə oxşayan tənha adam var...

***

Odu atıb getmiş bu kül kimiyəm,
Yolda azıb qalan fikir kimiyəm...
Mən çoxdan çəkilmiş şəkil kimiyəm,
Hansı albomunda soluram sənin?..

***

Bir quşun qanadında
Bir azca dən göndərin.
Hər yanım qürbətdi ki,
Bir az Vətən göndərin.

Əlizadə Nurinin şeirləri Azərbaycan türkcəsində işlənən sözlərin "qızıl külçələridi", oxuduqca, dilin nə qədər incəliyinin və imkanlarının böyük təzahürünü görürsən, heyrətlənirsən, mat-məəttəl qalırsan. Şairin istedadının ilahi qüdrətinə, tükənməzliyinə və bir də şübhəsiz, ana dilimizin potensialına. O, sanki dəryada üzən qəvvasdı, ən təlatümlü dalğalarla üz-üzə, ən dərin sularla göz-gözədi və meydan oxuya-oxuya öz qalib bayrağını şahanə surətdə başının üstündə tutub. Sevgilisinə "sənin ad gününə qəsdən gecikdim" deyir, "bəlkə qürubu var yer üzünün də?" şübhəsiylə Tanrıya fikrini bildirir, "o qadına məktub"unda sarsıldığının fərqinə varır və sonda "bu ömür islanmış kağızmış, Allah" qənaətinə bulunur. "Söz-söz doğmalaşan o bənd biz idik" adiliyinin zirvəsinə qalxır:

Bu sirrin üstündə rübənd biz idik,
Bəxti gətirməyən o bənd biz idik.
Söz-söz doğmalaşan o bənd biz idik, -
İndi bu nəğməni biz nədən bölək?..

Bəzən ilk baxışdan şairin "Allah" və ya "İlahi" sözlərinin həddən ziyadə çox işlənməsini kiçik xəta da adlandırmaq mümkündü. Lakin unutmayaq ki, yüksək səviyyəli bədii mətn həm də çıxılmazlıq sindromudu, bu labirint söz sahibini buna vadar edir.

Axı, şair özünə sual verəndə "üfüqləri kim çəkibdi tarıma?", təbii şəkildə Tanrı obrazı kəlməbaşı boy göstərir. Onda həqiqət çılpaqlığı ilə açılır, "ilahi, bir qadın sevirdi məni" məntiqinə şübhə yerin qalmır. Yaradan bütün qüdrəti ilə öz taxtından sənə göz qoyur.

Gedib mənim qəbrimi qaz, -
Məni unutduğun yerdə.
Ürəyində bir şam yandır,
Adımı tutduğun yerdə.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan hecasında minlərlə irili-xırdalı yazar qələm sınayıb. Əlizadə Nurinin xoşbəxtliyi ondadır ki, fərqli dəst-xətt və düşüncə şairidi, heca şeirimizin tükənməzliyini nümayiş etdirmək üçün ciddi axtarışlar, improvizələr aparır və sonda zəhmətinin nəticəsi kimi yeni kəşflərə imza atır. Mən bunu başqa onlarla şeirində, beytlərində və lirik "Təbrizdə payız" poemasında gördüm!

Ağacəfər Həsənli